VEILIG JEUGDWERK

Inhoud

1. Veilig Jeugdwerk
2. Bouwstenen voor Veilig Jeugdwerk
3. Leren signaleren
4. Hoe nu verder?
5. Meer weten, informatieve websites

1 VEILIG JEUGDWERK

De media laten zien dat het vaak slecht gesteld is met onze omgangsvormen: machtsmisbruik, agressie, pesten, seksuele intimidatie en discriminatie – allerlei vormen van grensoverschrijdend gedrag komen aan het licht. Gaat dit kerkmuren voorbij? Kunnen we ervan uitgaan dat het in de kerk niet voorkomt? Ongetwijfeld niet.

In het groot of in het klein, ongewenst gedrag komt overal voor. Soms wordt er wat vergoelijkend over gedaan: 'Je mag tegenwoordig ook niks meer...' Feit is dat wat 'onschuldig' begint, vaak uitdraait op grote emotionele schade: die net iets te enthousiaste aanraking, die schurende opmerking, die ene foto op Instagram...

De gevolgen van ongewenst gedrag moeten niet worden onderschat: psychische of lichamelijke klachten, een gevoel van minderwaardigheid, effect op privérelaties of gezinssituaties, angst, depressie, suïcide. Als kerk moeten we er daarom alles aan doen om ongewenst gedrag te voorkomen. De kerk moet een veilige plek zijn, een plaats waar iedereen zich veilig en gerespecteerd voelt. Dat is niet vanzelfsprekend zo.

De meeste mensen praten niet (zomaar) over ongewenste omgangsvormen ofwel grensoverschrijdend gedrag. Ook binnen jouw kerk en jeugdwerk heb je kans dat er kinderen en jongeren zijn die ervaringen hebben met ongewenste omgangsvormen.

'Onze tieners zeggen er nooit iets over, dus het zit wel goed.'

'Wij kennen onze vrijwilligers in het jeugdwerk toch, dat zijn hele aardige mensen.'

'Beleid voor Veilig Jeugdwerk? Bij ons is er niets aan de hand, dus is het niet nodig. Je moet geen problemen maken die er niet zijn.'

Dit zijn begrijpelijke gedachten, maar ze zijn niet altijd terecht.
Voor de meeste kinderen en jongeren — en ook volwassenen trouwens — is de drempel hoog om iets te zeggen van ongewenst gedrag. Het is de verantwoordelijkheid van volwassenen om een veilige kerk te vormen voor kinderen en jongeren.

Denk niet: bij ons komt het niet voor
Besef dat ongewenste bejegening, grensoverschrijdend gedrag of misbruik van ongelijke gezagsverhoudingen ook binnen de kerk voor kunnen komen.

Agendeer en bespreek Veilig Jeugdwerk
En doe dat niet eenmalig, maar regelmatig.

Maak gebruik van middelen ('de bouwstenen') die Veilig Jeugdwerk ondersteunen
Selecteer vrijwilligers zorgvuldig, vraag Verklaringen Omtrent Gedrag (VOG) aan, gebruik een Gedragscode, stel Vertrouwenspersonen aan, maak met de kinderen en jongeren Omgangsregels en hanteer het vier-ogenprincipe.

2 BOUWSTENEN VOOR VEILIG JEUGDWERK

Er is één bouwsteen onmisbaar voor een veilig fundament: werken aan bewustwording.

Bewustwording
Iedereen heeft recht op een veilige plek in de kerk. De omgang met jeugd brengt echter een extra verantwoordelijkheid met zich mee: volwassenen moeten de grens van en voor kinderen en jongeren bewaken en beschermen. Door het onderwerp regelmatig aan de orde te laten komen, ontstaat er een voortdurende bewustwording van wat integer gedrag inhoudt. De kerk laat hiermee zien dat veiligheid en bescherming heel belangrijk wordt gevonden.

Realiseer je daarbij het volgende:

Ongelijke gezagsverhouding
Als je een ambt of andere rol in de kerk hebt, brengt dat een bepaalde gezagspositie met zich mee ten opzichte van anderen. Dat geldt zeker voor het jeugdwerk, waarbij de ongelijkheid door leeftijd al duidelijk is. Daarnaast zijn jeugdwerkleiders voor veel kinderen en jongeren ook een identificatiefiguur.
Dat heeft effect op de onderlinge communicatie. Voor kinderen en jongeren is het vaak moeilijk om 'nee' te durven zeggen en uit te spreken wat ze als ongewenst gedrag ervaren.

Wensen en grenzen
Grenzen zijn voor iedereen anders. Voor de een kan een omhelzing lief bedoeld zijn, maar voor de ander kan dat toch te dichtbij komen. Raad aan dat kinderen en jongeren elkaar vragen naar hun wensen en grenzen: wil jij dit? Leg ook uit dat je er rekening mee moet houden dat jouw wensen en grenzen niet hetzelfde zijn als bij een ander.

Kwetsbaarheid
Je wilt een goede relatie met de kinderen of jongeren in je groep. En toch kun je niet alles weten van wat er speelt of ooit gespeeld heeft in het leven van een kind. Ook binnen de gemeente kunnen kinderen slachtoffer (geweest) zijn van ongewenst gedrag. Denk aan persoonlijke kwetsbaarheid wanneer je dit soort onderwerpen aan de orde stelt en wees alert op signalen die wijzen op ongewenste ervaringen.

Selecteren van vrijwilligers

Als gemeente ben je blij met iedereen die zich voor het kerkenwerk wil inzetten. Maar kies zorgvuldig wie je inzet. Liever één vrijwilliger te weinig dan de verkeerde. Een zorgvuldige selectie laat zien dat de gemeente het vrijwilligerswerk en het werken met minderjarigen en kwetsbare mensen in de gemeente serieus neemt.
Lees hier meer over het selecteren van vrijwilligers.

Verklaring omtrent gedrag

Een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) is een verklaring waaruit blijkt dat gedrag in het verleden geen bezwaar vormt voor het vervullen van een specifieke taak of functie in de samenleving. De aanvrager wordt gescreend op het hebben gepleegd van strafbare feiten.
VOG's zijn vooral belangrijk voor vrijwilligers en beroepskrachten die met kwetsbare groepen werken (zoals minderjarigen). Vanaf 1 juli 2025 is de VOG verplicht voor alle medewerkers en vrijwilligers binnen de PKN en haar gemeenten. Tot de genoemde personen die zo'n VOG moeten hebben behoren in ieder geval alle ambtsdragers, alle anderen die namens de gemeente pastorale taken hebben, functies waarin men regelmatig (bege)leiding geeft aan minderjarigen of kwetsbare mensen en voor vertrouwenspersonen.
Lees hier meer over de Verklaring Omtrent Gedrag en het aanvraagproces.

Gedragscode
In een gedragscode staat wat de kerkenraad van de vrijwilligers en beroepskrachten verwacht, welk gedrag wel en welk gedrag niet geaccepteerd wordt. Een gedragscode is een officieel document dat door vrijwilligers en beroepskrachten bij de start van hun werk ondertekend wordt. Wie dat zijn, wordt door de kerkenraad bepaald. Je belooft je aan deze regels te houden. De kerkenraad grijpt in als ze worden overschreden.

Lees hier meer over de Gedragscode en een voorbeeld.

Stel vertrouwenspersonen aan
Een belangrijk onderdeel van het opstellen van een beleid voor Veilig Jeugdwerk is het aanstellen van bij voorkeur twee vertrouwenspersonen (een man en een vrouw) binnen de gemeente. Bij de vertrouwenspersoon kunnen kinderen en jongeren terecht met hun verhaal of vragen. Ook jeugdwerkleiders en andere gemeenteleden kunnen bij de vertrouwenspersoon terecht met hun vragen, vermoedens en meldingen. Laat de gemeente weten wie de vertrouwenspersonen zijn. Dit kan door de contactgegevens op te nemen in bijvoorbeeld het kerkblad en op de website en door een voorstelstukje met foto van de vertrouwenspersonen via de kerkapp.
Voor kinderen en jongeren kan de stap naar een (onbekende) vertrouwenspersoon groot zijn. Zij zullen wellicht eerder een volwassene die zij goed kennen in vertrouwen nemen. Dit zou een jeugdwerkleider kunnen zijn. Daarom is de rol van jeugdwerkleider essentieel.

Lees hier meer over de Vertrouwenspersoon, een profielschets, de taken en een routekaart.

Model plaatselijke meldcode
Het meldprotocol geeft de gemeenteleden inzicht in wat ze kunnen doen als ze zich zorgen maken over een situatie in de gemeente. Of als ze zelf een melding willen doen.

Lees hier meer over het model plaatselijke meldcode.

Omgangsregels
Omgangsregels zijn afspraken in een groep over hoe je met elkaar omgaat. Die maak je met elkaar en je houdt elkaar eraan. Het maken van omgangsregels is een activiteit die heel goed aan het begin van het seizoen of bij het starten van een groep gedaan kan worden. Die activiteit helpt de groepsleden zich bewust te worden van de verantwoordelijkheid naar elkaar en respectvol om te gaan met elkaar. Als de groep van samenstelling is veranderd, ben je toe aan een update.

Lees hier meer over omgangsregels en een werkvorm.

Vier-ogenprincipe
Hierbij zijn er twee personen als leiding bij groepen van minderjarigen aanwezig. Dit hoeven niet altijd twee volwassenen te zijn: een volwassene en een jongere kan ook. Ook hoeven de twee personen niet altijd in dezelfde ruimte te zijn; wanneer de toegang tot de ruimten maar open is (ramen, glas in of naast de deur, deur open). Dit is bijvoorbeeld van toepassing op de bijbelklas, kindernevendienst, jeugdclub of de crèche. Het vier-ogenprincipe is niet alleen goed om misbruik te voorkomen, maar ook fijn als een kind naar het toilet moet of terug naar de ouders wil.

3. Leren signaleren

Niet-pluisgevoel
Hoe kom je erachter dat een situatie onveilig is? In de gemeente kan een 'niet-pluisgevoel' ontstaan bij een gemeentelid of ambtsdrager. Een paar voorbeelden:

- Iemand is stiller in bepaald gezelschap dan gebruikelijk.
- Iemand is schichtig of angstig in het gezelschap van een specifieke ander.
- Iemand wil niet meer met een activiteit meedoen en wil niet aangeven waarom.
- Iemand wil niet meer met een persoon te maken hebben en wil niet aangeven waarom.
- Iemand krijgt erg veel aandacht van iemand met een specifieke taak in de gemeente.
- Iemand zondert zich regelmatig af met een ander gemeentelid.
- Iemand wil graag alleen de crèche of een andere kinderactiviteit leiden.

Dit kunnen signalen zijn dat er grensoverschrijdend gedrag plaatsvindt of heeft plaatsgevonden, maar het kan ook iets anders betekenen.
Klik hier voor de signalenkaart.

4. Hoe nu verder?

Wat moet je doen als je vermoedens hebt van grensoverschrijdend gedrag?
Ga naar de vertrouwenspersoon in de gemeente. Of neem contact op met SMPR, meldpunt seksueel misbruik in de kerk. Binnen de Protestantse Kerk is er een protocol voor gemeenten dat beschrijft wat te doen bij seksueel misbruik van een gemeentelid door een ambtsdrager. Als het gaat om huiselijk geweld of kindermisbruik kun je (ook anoniem) contact opnemen met Veilig Thuis.

5. Meer weten, informatieve websites

- Veilig jeugdwerk | HGJB
- Veilige gemeente | Protestantse Kerk in Nederland
- SMPR
- Veilige Kerk
- Veilig Thuis
- SignalenKaart

De teksten in dit document zijn gemaakt door de HGJB en samengesteld uit een tweetal HGJB-artikelen en de website van de Protestantse Kerk in Nederland.

hgjb

VEILIG JEUGDWERK